

Viera a život

Časopis
pre kresťanskú
orientáciu

Ročník XXXI

Máj – Jún

číslo 3 2021

- Téma: Duchovnosť v čase pandémie
- Tichí uprostred hlučného sveta
- Evanjelizácia „v skafandroch“
- Rozhovor s jezuitským archivárom
P. Milanom Hudačkom SJ
- Biskup Pavol Hnilica: gigant cirkvi
- Poslanie matky v tvorbe V. Turčányho
a M. Ráfusa
- Liturgia ticha
- Pasteurov úspech a Pascalov odkaz
- Jedinečná klenotnica Ondreja Demu
- Za P. Prikrylom – osobnosťou kultúry
- El Greco a odpovede z jeho obrazov

OBSAH

Téma: Duchovnosť v čase pandémie

Predhovor: Spiritualita v dobe plnej otáznikov – <i>R. Mésároš</i>	1
Žijeme v čase „kairos“ – <i>M. Moravčíková</i>	3
Pasteurov úspech a Pascalov odkaz (poznámka) – <i>A. Eliášová</i>	
Rozhovor s dlhoročným archivárom slovenskej jezuitskej provincie pátróm Milanom Hudačkom SJ – <i>A. Eliášová</i>	15
Anketa k téme / Známe osobnosti o ich duchovnom prežívaní času pandémie – <i>A. Eliášová</i>	22
Evanjelizácia „v skafandroch“ – <i>M. Halčák</i>	24
Lekcie, postrehy a vzájomné výmeny z obdobia pandémie – <i>T. Lenczová</i>	28

Profily

Vzácný muž slovenskej kultúry Viliam Turčány – <i>P. Cabadaj</i>	31
Storočnica Alexandra Trizuljaka – <i>P. Cabadaj</i>	36

Duchovný život

Teolog. meditácia: Odpovede z El Grecovo obrazu o uzdravení slepca – <i>M. Červený</i>	39
Duchovné zamyslenie: Tichí uprostred hlučného sveta – <i>M. Vivoda</i>	41
4 typy na dobré knihy – <i>G. Spustová</i>	45

Štúdie a dimenzie

Zabudnutý gigant Katolíckej cirkvi na Slovensku. Biografický a duchovný profil biskupa Pavla Hnilicu SJ – <i>L. Hromják</i>	47
Liturgia ticha – <i>V. Dufka</i>	67

Všimli sme si

Za Pavlom Prikrylom – mimoriadnou osobnosťou kresťanskej kultúry – <i>A. Eliášová</i>	76
Jedinečná klenotnica Ondreja Demu – <i>P. Cabadaj</i>	78
Seriál o Kristovi, aký tu ešte nebol – <i>L. Obšitník (prevzaté)</i>	85
Ludové misie nemusia byť výsadou rehoľníkov – <i>M. Ostrovská (prevzaté)</i>	88

Recenzie

<i>L. Hromják: Dejiny Spišského Podhradia vo svetle inštitúcií</i> – <i>P. Cabadaj</i>	92
<i>J. Lapšanská: V Tvojom náručí</i> – <i>L. Košík</i>	95
<i>M. Mráz: Čáry – obec, farnosť, dejiny</i> – <i>L. Košík</i>	97

Výber myšlienok

Z poézie Viliama Turčányho	12, 21, 27, 30, 75, 84, 91, 97
----------------------------	--------------------------------

Obrazová príloha

Mystik umenia El Greco a odpovede z jeho obrazov	49
--	----

Liturgia ticha

P. VLASTIMIL DUFKA SJ

*Posvätné ticho je integrálnou súčasťou slávenia liturgie a pomáha veriacim aktívne sa na nej zúčastňovať. Táto štúdia, v ktorej sa venujeme tejto téme, je rozdelená do troch častí. Prvá časť sa zaoberá miestom posvätného ticha v kontexte slávenia sviatosti a liturgie hodín. Druhá časť štúdie poukazuje na porozumenie tichu, ako ho podávajú dva dokumenty o liturgickej hudbe: pokoncilová inštrukcia o posvätnnej hudbe *Musicam sacram* a dokument *Hudba v kresťanských liturgiách*, ktorý je dielom medzinárodnej spoločnosti pre štúdium liturgickej hudby *Universa Laus*. Tretia časť štúdie sa systematicky zaoberá typológiou posvätného ticha: tichom sústredenia sa, ktoré je akousi „predohrou, či očakávaním“; tichom, ktoré je účasťou na ohlasovanom slove alebo geste; meditatívnym tichom, ktoré je odpoveďou na Božie slovo, priestorom krátkej meditatívnej reflexie a napokon posvätným tichom, ktoré je výrazom vďačnosti, chvály a adorácie.*

„Keby sa ma niekto opýtal, kde sa začína liturgický život, povedal by som, že sa začína porozumením ticha.“¹ Tieto slová napísal významný predstaviteľ liturgického hnutia 20. storočia Romano Guardini. Podľa neho tam, kde chýba ticho, ľahko sa udomácní povrchnosť a prázdnota. Podobne aj jeden z prvých komentátorov Konštitúcie o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*² **Carlo Braga upozornil na to, že stupeň schopnosti a prípravy veriacich na pravú účasť na liturgii možno merať na základe porozumenia, s akým sa prežíva posvätné ticho. Podľa Braga aktívna účasť na liturgii by sa nesprávne chápala, ak by sa limitovala iba na aktivitu hlasu a gesta.**³

Konštitúcia o posvätnnej liturgii často zdôrazňuje aktívnu účasť veriacich na liturgii, ktorá sa však neuskutočňuje iba cez slová a gesta, ale aj prostredníctvom posvätného ticha: Tridsiaty článok konštitúcie hovorí: „V záujme aktívnej účasti ľudu treba venovať starostlivosť jeho aklamáciám, odpovediam, spievaniu žalmov, antifónam, piesňam, ako aj úkonom, čiže gestám a držaniu tela. Nech sa v príslušnom čase zachová aj posvätné ticho.“ (SC 30)

1 Porov. GUARDINI, R.: *La messe*, Paris : Cerf, 1957, s. 20. Porov. CANOPI, A. M.: *Liturgia del silenzio*, Piemme, Casale Monferrato 1993, s. 33.

2 Druhý vatikánsky koncil: *Sacrosanctum concilium* (SC), konštitúcia o posvätnnej liturgii. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2008.

3 Porov. ANTONELLI, F. – FALSINI, R.: *Costituzione conciliare sulla Sacra Liturgia*, Milano – Roma : Edizioni OR, 1964, s. 222. SARTORE, D. „Silenzio“. In: SARTORE, D.-TRIACCA, A. M.-CIBIEN, C. (ed.): *Liturgia*, Milano : Edizioni San Paolo, 2001, s. 1865.

Ticho ako súčasť liturgického slávenia sviatostí a liturgie hodín

Všeobecné smernice Rímskeho misála považujú posvätné ticho za súčasť slávenia a poukazujú na ticho sústreďovania sa, na rozjímavé alebo meditatívne ticho po čítaniach alebo po homílii a na ticho, ktoré je naplnené vďačnosťou a chválou. Štyridsiaty piaty článok *Všeobecných smerníc* hovorí nasledovne:

„V patričnom čase treba zachovať, ako súčasť slávenia, aj posvätné ticho. Jeho ráz závisí od toho, v ktorom bode liturgického slávenia sa zachováva. Pri úkone kajúcnosti a po výzve na modlitbu pomáha chvíľa ticha sústredene sa vnoriť do seba; po čítaniach alebo po homílii pomáha veriacim rozjímať o tom, čo počuli; po prijímaní umožňuje vnútornú modlitbu chvály a vďakvzdania. Už pred vlastným slávením omše je chvályhodné zachovať posvätné ticho v kostole, sakristii a príľahlých priestoroch, aby sa všetci nábožne a náležite pripravili na slávenie posvätného úkonu.“⁴

Pri spoločných modlitbách veriacich sa tiež odporúča, aby sa vo vhodnom čase zachoval priestor na tichú modlitbu: „Úmysly prednáša z ambóny prípadne iného vhodného miesta diakon, kantor, lektor alebo veriaci laik. Ľud postojacky vyjadrí svoju prosbu alebo spoločným zvolaním po prednesení jednotlivých úmyslov, alebo *tichou modlitbou*.“⁵ Podobne môže byť posvätné ticho súčasťou aj prosieb a príhovorov v ranných chválach a vešperách.⁶ „Táto tichá účasť, potvrdená ctihodnou rímskou tradíciou slávnostných modlitieb, aj keď sa zdá byť menej aktívna, môže dať vzývaniu obdivuhodnú plnosť.“⁷

Posvätné ticho má svoje miesto nielen pri slávení eucharistickej liturgie, ale aj pri slávení liturgií spojených s vysluhovaním ďalších sviatostí. Dôležitou súčasťou vysviacky biskupa je vkladanie rúk, ktoré sa uskutočňuje v tichosti: „Hlavný svätiteľ mlčky vkladá ruky na hlavu vyvolenca. Po ňom robia tak aj ostatní biskupi.“⁸ Podobným spôsobom, teda v tichosti, prebieha vkla-

4 *Všeobecné smernice Rímskeho misála*, čl. 45. In: *Rímsky misál* obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI., schválený pápežom Jánom Pavlom II. Trnava : SSV, 2021, s. 24. Pre uvedenie *Všeobecných smerníc Rímskeho misála* budem používať aj skratku VSRM.

5 VSRM 71.

6 „Preto možno použiť rozličné spôsoby prednesu: buď kňaz alebo prisluhujúci povie obidve časti úmyslu a zhromaždenie odpovie vždy rovnakou odpoveďou, prípadne zachová chvíľu ticha, alebo kňaz alebo prisluhujúci povie iba prvú časť úmyslu a zhromaždenie druhú.“ (*Všeobecné smernice o liturgii hodín*, čl. 193. In: *Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu*, zv. 1. Rím : Typis Polyglottis Vaticanis, 1996, s. LXXXV.

7 Porov. *De oratione communi seu fidelium. Natura, momentum ac structura. Criteria atque specimina Coetibus territorialibus Episcoporum proposita* (a cura del Consilium), Typis Polyglottis Vaticanis, 1966, č. 12b. In: SARTORE, D. „Silenzio“, s. 1866.

8 *Rímsky pontifikál*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1981, čl. 24, s. 180.

danie rúk nielen pri obradoch vysviacky kňaza⁹ a diakona,¹⁰ ale aj pri obrade pomazania chorých.¹¹

V obrade zmierenia viacerých kajúcnikov s individuálnou spoveďou a rozhrešením sa po homílii odporúča „zachovať primeraný čas ticha na spytovanie svedomia a na vzbudenie dokonalej ľúlosti nad spáchanými hriechmi.“¹²

Posvätné ticho napomáha to, aby sa mohla dosiahnuť „plná ozvena hlasu Ducha Svätého v srdciach“ modliacich sa a „aby bola osobná modlitba tesnejšie spojená s Božím slovom a hlasom Cirkvi.“¹³ Na túto vznešenú úlohu posvätného ticha poukazujú *Všeobecné smernice liturgie hodín*, ktoré sa tichom zaoberajú v článkoch 201 – 203:

201. Pretože sa pri liturgických úkonoch musí všeobecne dbať aj na to, aby sa „v príhodnom čase zachovalo posvätné ticho“, treba vyhradiť primeraný čas na mlčanie aj v liturgii hodín.

202. Aby sa dosiahla plná ozvena hlasu Ducha Svätého v srdciach a aby bola osobná modlitba tesnejšie spojená s Božím slovom a hlasom Cirkvi, je vhodné a múdre vymedziť chvíľu ticha, ako to bolo zvykom oddávna, za jednotlivými žalmami po opakovaní antifóny, najmä ak sa po chvíli ticha pridáva žalмовá modlitba, alebo po krátkych alebo dlhších čítaniach, a to pred rezponzóriom alebo po ňom. Treba sa však vystríhať toho, aby sa zavádzalo také ticho, ktoré by narúšalo štruktúru oficiá alebo by bolo účastníkom na ťarchu alebo by v nich vyvolávalo nudu.

203. Ak sa modlí jednotlivec, má viac možností zastaviť sa pri rozjímaní o nejakom výroku, ktoré by prispelo na duchovné zvrúcnenie, čím oficium nestráca svoju verejnú povahu.¹⁴

Posvätné ticho v dokumentoch *Musicam sacram* a Hudba v kresťanských liturgiách

Pokoncilová inštrukcia o posvätnej hudbe *Musicam sacram* vo svojom 17. článku poukazuje na funkciu posvätného ticha, ktoré napomáha hlbšie ponorenie sa do tajomstva, ktoré sa slávi: „Posvätné ticho treba vo svojom čase

9 „Všetci vstanú. Kandidát pristúpi k biskupovi a kľakne si pred ním. Biskup mu mlčky vkladá ruky na hlavu.“ In: *Rímsky pontifikál*, čl. 20, s. 147.

10 „Všetci vstanú. Kandidát pristúpi k biskupovi a kľakne si pred ním. Biskup mu mlčky vkladá ruky na hlavu.“ In: *Rímsky pontifikál*, čl. 20, s. 133.

11 „Potom kňaz položí ruky na hlavu chorého, pričom nič nehovorí.“ (*Pomazanie chorých a pastoračná starostlivosť o nich*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2010, s. 57, rubrika 74)

12 *Obrad pokánia*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1977, s. 21, rubrika 26.

13 *Všeobecné smernice o liturgii hodín*, čl. 202. In: *Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu*, zv. 1. Rím : Typis Polyglottis Vaticanis, 1996, s. LXXXVI.

14 *Všeobecné smernice liturgie hodín*, čl. 201–203, s. LXXXVI – LXXXVII.

zachovať; ním sa veriaci nepovažujú len za akýchsi vonkajších alebo nemých pozorovateľov liturgického úkonu, ale sa *hlbšie vnárajú do tajomstva, ktoré sa slávi*, a to vnútornými dispozíciami, ktoré vychádzajú z počúvania Božieho slova, z prednášania spevov a modlitieb, ako aj z duchovného spojenia s kňazom, ktorý prednáša prislúchajúce svoje časti.¹⁵

Obsiahlejšie sa počúvaniu a tichu venuje aj druhý dokument medzinárodnej spoločnosti pre štúdium liturgickej hudby *Universa laus*, ktorý má názov *Hudba v kresťanských liturgiách*. Podľa tohto dokumentu je vnútorné ticho vlastnosťou všetkých liturgických úkonov:

1. 6 „Pre počúvanie povieme, že „zostávame v tichu“, ale v skutočnosti ticho je odhalené naším počúvaním. Ticho nedefinujeme ako neprítomnosť hluku. Ticho sa dá vnímať vtedy, keď zostávame pokojní a bdeli, a pozorne načúvame.

1. 7 Vnútorné ticho je pôvodcom i podmienkou slova a spevu. **Slovo aj spev sú úzko späté s tichom. Svoju hodnotu čerpajú z ticha, z ktorého sa rodia; z ticha, ktoré ich oživuje, z ticha, ku ktorému smerujú a v ktorom nachádzajú naplnenie.**

1. 8 Ticho je postojom ducha a srdca tých, ktorí sa odvracajú od každej uvravenosti, aby sa mohli zamerať na Slovo. Vnútorné ticho je základnou kvalitou všetkých liturgických úkonov. V tomto zmysle môžeme povedať, že ticho v skutočnosti iba modulujeme hovorením, spevom, hudbou, kráčaním, pokľaknutím atď.¹⁶

Typológia liturgického ticha

Typológia liturgického ticha a jeho funkcie závisia od momentov slávenia, ktorého je ticho súčasťou. Môžeme rozlišovať medzi *tichom sústredenia sa* (3.1), ktoré napomáha intenzívnejšiu osobnú modlitbu, medzi *tichom účasti* (3.2), ktoré podporuje aktívne načúvanie modlitby a gesta predsedajúceho. Ďalším typom ticha je *meditatívne ticho* (3.3), ktoré je odpoveďou na počuté Božie slovo a napokon *ticho vďakyvdania a adorácie* (3.4), ktoré vytvára priestor pre rozhovor s eucharistickým Kristom.

Ticho *sústredenia sa* určitým spôsobom *predchádza modlitbu alebo liturgickú činnosť*. Takéto ticho je odporúčané napríklad pred slávením Eucharistie. Počas neho spoločenstvo veriacich môže prežívať *očakávanie udalostí*, v ktorých je prítomný Pán. Podľa Ježišových slov: „Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení

15 Posvätná kongregácia obradov: Inštrukcia *Musicae sacram*, 5. marca 1967, č. 17: AAS 59 (1967), s. 305. In: *Liturgia. Časopis pre liturgickú obnovu*, roč. II., č. 6–7, 2–3(1992) s. 115.

16 Porov. *Universa laus: Hudba v kresťanských liturgiách*, 2002.

(Pôvodný text: <https://universalaus.org/wp-content/uploads/2010/01/2-document-ul-fr.pdf> [2. 5. 2021], vlastný preklad.)

v mojom mene, tam som ja medzi nimi,¹⁷ už pred samotným slávením je Kristus prítomný v spoločenstve veriacich. Ticho pred liturgickým slávením napomáha aktívnu prípravu slávenia Kristovho veľkonočného tajomstva.

Jedným z ďalších momentov, do ktorých vstupuje *ticho sústreďenia sa*, je napríklad tichá modlitba pred modlitbou dňa. 54. článok *Všeobecných smerníc Rímskeho misála* hovorí, že po výzve kňaza na modlitbu, „všetci spolu s ním chvíľku mlčia, aby si uvedomili, že stoja pred Bohom, a aby si v mysli mohli zhrnúť svoje prosby. Potom kňaz prednesie modlitbu, ktorá sa zvyčajne volá ‚kolekta‘...“¹⁸ Podobne aj po jednotlivých čítaniach počas Veľkonočnej vigílie a po výzve kňaza na modlitbu: „všetci sa chvíľu potichu modlia. Napokon sa kňaz nahlas modlí príslušnú modlitbu.“¹⁹

Posvätné ticho má svoje osobitné miesto v Liturgii utrpenia Pána, teda na Veľký piatok. Toto ticho umožňuje uvedomiť si a precítiť dôležitosť a zmysel Pánovho utrpenia, ktoré sa slávi: „Kňaz a diakon, ak je prítomný, sa oblečú ako na omšu do rúcha červenej farby; v tichosti prídu k oltáru, poklonia sa, ľahnú si dolu tvárou alebo, ak je to vhodnejšie, kľaknú si a zotrávajú chvíľu v tichej modlitbe. Všetci ostatní si kľaknú.“²⁰

Pred obradom posledného rozlúčenia, pri pohrebe, „na začiatku kňaz tento obrad uvádza a vysvetľuje. Potom nasleduje chvíľa ticha, ďalej pokropenie požehnanou vodou, incenz a spev na rozlúčku.“²¹ Ticho sústreďenia sa tiež odporúča na úvod obradu zmierenia viacerých kajúcnikov s individuálnou svedčou a rozhrešením.²²

Ticho je aj súčasťou prednášania slávnostnej modlitby veriacich počas liturgie Veľkého piatku a jeho miesto je pred modlitbou kňaza. Rubrika k tejto časti liturgie hovorí nasledovné: „Poslednou časťou liturgie slova je modlitba veriacich. Diakon alebo, ak ho niet, posluhujúci laik, stojí pri ambóne a prednáša výzvu, ktorou oznámi úmysel. Potom všetci zotrávajú chvíľu v tichej modlitbe. Nato kňaz, stojaci pri sedadle alebo podľa okolností pri oltári prednáša s rozopätými rukami modlitbu.“²³

17 Mt 18,20.

18 VSRM, čl. 54. Podobné slová nachádzame aj pri svätej omši bez diakona: „Potom kňaz vyzve ľud na modlitbu, hovoriac so zopätými rukami: *Modlime sa*. A všetci sa spolu s kňazom v tichosti krátko modlia. Potom kňaz s rozopätými rukami prednesie kolekту a ľud na jej konci zvolá *Amen*. (In VSRM, čl. 127).

19 *Rímsky misál*, s. 345, rubrika č. 23.

20 *Rímsky misál*, s. 293, rubrika č. 5.

21 *Pohrebné obrady*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008, s. 14, čl. 14.

22 „Úvodné obrady. Zhromaždení veriaci môžu zaspievať vhodnú pieseň. Potom ich kňaz pozdraví a podľa potreby ich buď sám alebo iný prisluhujúci niekoľkými slovami uvedie do slávnosti a oznámi im jej program. Napokon vyzve všetkých na modlitbu a po chvíľke ticha zakončí modlitbou.“ (*Obrad pokánia*, s. 20, čl. 20.)

23 *Rímsky misál*, s. 294, rubrika č. 11.

Ticho účasti

Pod tichom účasti rozumieme také ticho, ktorým sa spoločenstvo veriacich približuje alebo vnútorne stotožňuje so slovami alebo gestami toho, kto predsedá. Takéto ticho je napríklad počas vkladania biskupových rúk na hlavu svätenca pri vysviacke²⁴ alebo pri vkladaní rúk na hlavu chorého.²⁵ Hoci spoločenstvo ostáva v tichu, je účastné intenzívnym spôsobom na slávanej liturgickej činnosti.

Podobne, keď kňaz recituje eucharistickú modlitbu, ľud sa na nej zúčastňuje tichou účasťou.²⁶ Taktiež pri vysluhovaní sviatosti zmierenia, keď kňaz vystrie nad penitentom svoje ruky a hovorí formulu rozhršenia, penitent ostáva v tichu, v postoji účasti na milosti, ktorá mu je týmto úkonom a slovom darovaná.

Meditatívne ticho

Meditatívne ticho je odpoveďou na ohlasované Božie slovo, „aby Božie slovo vniklo hlbšie do mysle a aby srdce prejavilo s ním súhlas“.²⁷ **Ordo lectionum missae (Poriadok omšových čítaní) hovorí nasledovne: „Liturgia slova nech sa slávi tak, aby napomáhala meditáciu, preto sa rozhodne treba vyvarovať každej formy náhlenia, ktoré prekáža sústredeniu sa. Na to sú vhodné aj krátke chvíle posvätného ticha prispôbené zhromaždenému spoločenstvu. V tichu sa pôsobením Ducha Svätého Božie slovo srdcom prijíma a odpoveď sa pripravuje modlitbou. Tieto chvíle posvätného ticha sa vhodne môžu zachovať, napr. pred samým začatím liturgie slova, po prvom a druhom čítaní a napokon po skončení homílie.“²⁸**

Meditatívnym tichom je aj moment ticha po spievaní žalmov a antifón v liturgii hodín. Práve v tichu tieto žalmy môžu doznieť v srdciach veriacich, aby sa ich modlitba stala osobnejšou a viac autentickou.

Benediktínka sr. Anna Maria Canopi vo svojej knihe *Liturgia ticha*, tento druh meditatívneho ticha vkladá aj do kontextu každodenného života veriaceho človeka. Hovorí: „Keďže Slovo je semeno prijaté v našich srdciach, je potrebné, aby sme ho počas celého dňa chránili a kultivovali ho v meditatívnom tichu“²⁹.

Ticho vďakyvzdania a adorácie

Ticho má svoje miesto aj pred prijímaním a po prijímaní eucharistického Krista. Pred prijímaním sa kňaz „tichou modlitbou pripravuje, aby s úžitkom

24 *Rímsky pontifikál*, čl. 24, s. 180; čl. 20, s. 147; čl. 20, s. 133.

25 *Pomazanie chorých a pastoračná starostlivosť o nich*, s. 57, rubrika 74.

26 Porov. Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí: Okružný list *Eucharistiae participationem*, čl. 8, AAS 65 (1973) s. 343.

27 *Obrad pokánia*, s. 20, čl. 24.

28 VSRM 56, s. 26; Porov. *Ordo lectionum missae*, Editio typica altera, Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 1981, s. XXII, čl. 28.

29 CANOPI, A. M: *Liturgia del silenzio*, s. 36 (vlastný preklad).

prijal Kristovo telo a krv. To isté robia veriaci tichou modlitbou.³⁰ Sväté prijímanie má komunitný charakter, a preto aj procesiový spev počas svätého prijímania má v zjednotení hlasov vyjadriť duchovnú jednotu prijímajúcich, prejaviť radosť srdca a viac vyzdvihnúť komunitný charakter prijímania.³¹ „Po svätom prijímaní nasleduje chválospev alebo žalm, v ktorom celé zhromaždenie spevom vyjadrí svoju vďačnosť za dar prijatia eucharistického Krista. Tiež sa však odporúča, aby sa kňaz a veriaci podľa okolností chvíľu v tichosti modlili.³² Toto ticho „po prijímaní umožňuje modlitbu chvály a vďakyvzdania.“³³

Jedným z momentov *ticha adorácie* je pozdvihovanie po slovách ustanovenia Eucharistie, teda po premenení. Ticho adorácie je tiež súčasťou poklony pred krížom na Veľký piatok. Pred koncom tejto poklony si všetci „kľaknú a chvíľu zotrávajú v tichej adorácii. Kňaz pritom stojí a drží zdvihnutý kríž.“³⁴ Ticho adorácie má svoje osobitné miesto najmä počas vyloženia Oltárnej sviatosti pred požehnaním.³⁵

Podobne ako v prípade meditatívneho ticha sr. Canopiová spája ticho adorácie s každodenným životom. Hovorí: „Tieto tiché adorácie sa môžu množiť počas dňa, takže – hoci sme fyzicky mimo kaplnky, kde je Oltárna sviatosť – môžeme sa zjednotiť s Pánom vďaka tichej intenzívnej modlitbe, ktorá oživuje v nás milosť sviatosti Eucharistie, ktorú sme prijali.“³⁶

Známy skladateľ a dirigent Leonard Bernstein raz povedal: „Ticho je najintenzívnejší spôsob činnosti. V momentoch hlbokého ticha sa rodí každá myšlienka a emócia...“³⁷ Posvätné ticho nie je izolovaným aspektom v liturgii, ale stimuluje aktívnejšiu účasť veriacich na liturgickom sláve-

30 VSRM, čl. 84.

31 Porov. VSRM, čl. 86.

32 Porov. VSRM, čl. 88. Podobná zmienka je aj v súvislosti s omšou bez diakona: „Po očistení nádob sa kňaz môže vrátiť k sedadlu. Za nejaký čas všetci môžu zachovať *posvätné ticho* alebo zaspievať žalm, alebo nejaký chválospev, alebo hymnus.“ (VSRM 164) Podobné slová nachádzame aj pri omši s jedným posluhujúcim: „Po purifikácii kalicha je vhodné, aby kňaz zachoval *chvíľku posvätného ticha*. Potom prednesie modlitbu po prijímaní.“ (VSRM 271)

33 VSRM, čl. 45.

34 *Rímsky misál*, s. 305, rubrika č. 15. Porov. RM, s. 306, rubrika č. 16; RM, s. 307, rubrika č. 19.

35 *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2011, čl. 89, s. 85.

36 CANOPI, A. M. : *Liturgia del silenzio*, s. 36.

37 Leonard Bernstein: „Stillness is our most intense mode of action. It is in our moments of deep quiet that is born every idea, emotion, and drive which we eventually honor with the name of action... we reach highest in meditation, and farthest in prayer. In: stillness every human being is great; he or she is free from the experience of hostility; she or he is a poet and most like an angel.“ (<https://friendsofsilence.net/newsletter/december-2001>, [zo dňa 11.5.2021])

ní. Ticho je ovocím oživenej citlivosti na Božie slovo, je priestorom, v ktorom sa Boh necháva počuť. Dôležitosť ticha vychádza z Božieho slova. Ono predchádza, prerušuje alebo predlžuje „znenie“ Božieho slova a otvára vnútorný prameň, z ktorého Slovo vyviera.³⁸ Pravým vzorom pre kresťanov je samotný Kristus, Prameň života, ktorý v tichosti vstupoval do dialógu so svojim Otcom.³⁹

Jedným z ukazovateľov vyspelosti liturgického zhromaždenia je jeho schopnosť prežívania posvätného ticha v liturgii. Neschopnosť ticha, neustála snaha vyplniť slovom alebo spevom každý jeden liturgický moment je znakom nezrelosti spoločenstva. Liturgia má svoj rytmus a striedania, či dialóg. Ticho je súčasťou tohto „dýchania liturgie“.

Prvky ticha charakterizujú aj osobnú modlitbu človeka. Ak sa chceme pozorne modliť, je potrebné, aby sme boli otvorení pre počúvanie Božieho slova, aby sme sa vnútorne pripravili a očakávali stretnutie s Bohom. Aj naša osobná modlitba pramení v Božom slove. Boh je ten, ktorý nás prvý miloval, ktorý k nám prehovoril ako prvý, a jeho Slovo je prameňom našej meditácie, adorácie, vďaky a chvály, ktorými odpovedáme na Božie oslovenie. Posvätné ticho je súčasťou „reči liturgie“, ale je aj prameňom a inšpiráciou našej osobnej „reči“ s Bohom.

Literatúra:

- ANTONELLI, F. – FALSINI, R.: *Costituzione conciliare sulla Sacra Liturgia*, Milano – Roma : Edizioni OR, 1964.
- CANOPI, A. M.: *Liturgia del silenzio*. Casale Monferrato : Piemme, 1993.
- Druhý vatikánsky koncil: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2008.
- GUARDINI, R.: *La messe*, Paris : Cerf, 1957.
- Kongregácia pre bBoží kult a disciplínu sviatostí: Okružný list *Eucharistiae participationem*, AAS 65 (1973) s. 340–347.
- Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu*, zv. 1. Rím : Typis Polyglottis Vaticanis, 1996.
- Obrad pokánia*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1977.
- Ordo lectionum missae*. Editio typica altera, Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 1981.
- Pohrebné obrady*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008.
- Pomazanie chorých a pastoračná starostlivosť o nich*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2010.
- Posvätná kongregácia obradov: Inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 17: AAS 59 (1967), s. 300 – 320. In: *Liturgia. Časopis pre liturgickú obnovu*, roč. II, č. 6 – 7, 2 – 3 (1992) s. 111 – 128.

38 Porov. GUARDINI, R.: *La messe*, s. 24, pozn. 1. In: SARTORE, D. „Silenzio“, in SARTORE, D. – TRIACCA, A. M. – CIBIEN, C. (ed.): *Liturgia*, s. 1872.

39 Porov. Mt 14,23; Mk 1,35; Lk 9,18; Jn 6,15.

Rímsky misál obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI., schválený pápežom Jánom Pavlom II. Trnava : SSV, 2021.

Rímsky pontifikál. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1981.

SARTORE, D.: „Silenzio“. In: SARTORE, D. – TRIACCA, A. M. – CIBIEN, C. (ed.): *Liturgia*, Milano : Edizioni San Paolo, 2001, s. 1864 – 1873.

Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2011.

Universa laus: Hudba v kresťanský liturgiách, 2002.

In <https://universalaus.org/wp-content/uploads/2010/01/2-document-ul-fr.pdf> [zo dňa 2.5.2021]

Všeobecné smernice liturgie hodín. In: *Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu*, zv. 1. Rím : Typis Polyglottis Vaticanis, 1996, s. XXI–CVI.

Všeobecné smernice Rímskeho misála. In: *Rímsky misál* obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI., schválený pápežom Jánom Pavlom II. Trnava : SSV, 2021, s. 13 – 68.

Páter Mgr. Vlastmimil Dufka SJ, SL.D., je členom Spoločnosti Ježišovej, vedúcim Katedry pastoraľnej teológie, liturgiky a kánonického práva na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity.

Povinnosť

Ošarpaný starý košiar.
Koľko stád a koľký ošial'
roztriasol tú stavbu starú!
Čo ťa vracia ku košiaru?

Že si rástol z toho mlieka
na muža a na človeka,

ktorý bol už navždy iný.
Povinnosť. Tá tóna viny.

Láska? Bože! Hory, Polia?
Všetky blažia, všetky bolia,
všetky, všetky pútajú ťa.
Ale bolesť najviac púta.

Viliam Turčány: zo zbierky *U kotvy*

CONTENTS

TOPIC: SPIRITUALITY IN THE TIME OF PANDEMIC

Spirituality in a time full of questions – We are living in the time of “kairos” – Pasteur’s success and Pascal’s legacy (Note) – Interview with a long-time archivist from the Slovak Jesuit Province Fr. Milan Hudaček SJ – Survey to the topic / Famous people talk about their spiritual life in the time of the pandemic – Evangelization in protective equipment – Lessons, insights and communication learned from the time of pandemic – Valuable man of the Slovak culture Viliam Turčany – Centennial of Alexander Trizuljak – Theological meditation: Quiet ones inside the noisy world – 4 tips for a good book – Forgotten giant of the Catholic Church in Slovakia. Biographical and spiritual profile of bishop Pavol Hnilica SJ – Liturgy of silence – Reviews – After Pavol Prikryl: extraordinary personality of the Christian culture – Unique collection of Ondrej Demo – Public missions don’t have to be the privilege of the religious (adapted) – Series about Christ unlike any other (adapted) – Selection of ideas to the topic of number: From the poetry of Viliam Turčany – Pictures: Mystic of art El Greco and responses from his paintings

SOMMAIRE

THÈME : LA SPIRITUALITÉ À L'ÉPOQUE DE LA PANDÉMIE

La spiritualité à l'époque pleine d'incertitudes – Nous vivons dans le temps « kairos » – Le succès de Pasteur et l'héritage de Pascal (une remarque) – L'interview avec père Milan Hudaček SJ, l'archiviste de la province jésuite en Slovaquie depuis de longues années – L'enquête sur le thème / Les personnages célèbres et leur vie spirituelle pendant la pandémie – L'évangélisation « en scaphandres » – Les leçons, les observations et le partage de l'époque de la pandémie – Viliam Turčány – un homme exquis de la culture slovaque – Le centenaire d'Alexander Trizuljak – Une méditation théologique: Les réponses du tableau de la guérison de l'aveugle d'El Greco – Une réflexion spirituelle : Les silencieux dans un monde bruyant – 4 propositions de bonne lecture – Le géant oublié de l'Église catholique en Slovaquie. Le profil biographique et spirituel de l'évêque Pavol Hnilica SJ – La liturgie du silence – Les critiques littéraires – Suivant les traces de Pavol Prikryl : un personnage extraordinaire de la culture chrétienne – Le trésor unique d'Ondrej Dema – Les missions populaires ne doivent pas être un privilège des religieux – (adapté) – La série sur un Christ inédit (adapté) – Une sélection des pensées sur le thème de ce numéro: De la poésie de Viliam Turčány – Les images sur la couverture : Le mystique de l'art El Greco et les réponses dans ses tableaux

AUTORI PRÍSPEVKOV

Mgr. Peter Cabadaj, email: peter.cabadaj@matica.sk – Doc. ThDr. Marián Červený, PhD., email: marian.cervený@gmail.com – Mgr. Andrea Eliášová, PhD., P.O. Box 173, 814 99 Bratislava – P. Vlastimil Dufka SJ, email: vlastodufka@gmail.com – P. Martin Halčák SJ, email: mhalcak@gmail.com – HEDr. Luboslav Hromják, PhD., email: hromjak@kapitula.sk – Ludovít Košík, email: lkosik@zoznam.sk – Ing. Terézia Lenczová, CSc., email: tlenczova@gmail.com – Mgr. Róbert Mésároš, email: redakcia@dobrakniha.sk – ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D., email: moravcikova@gmail.com – Mgr. Gabriela Spustová PhD., email: gabriela.spustova@gmail.com – ThDr. Michal Vivoda, PhD., email: vivom@pobox.sk

Poznámka redakcie:

Obrazovú prílohu zostavila: *Mgr. Andrea Eliášová, PhD.*

Obrázok na titulnej strane obálky: *El Greco: Kristus uzdravuje slepca, olej na plátne (vznik okolo r. 1570). Metropolitné múzeum umenia v New Yorku.*

Obrázok na zadnej strane obálky: *El Greco: Korunovácia Panny Márie. Olej na plátne. Vznik v r. 1591, Španielsko, Múzeum v Toled.*

Poznámka redakcie: *Výber myšlienok k téme čísla pochádza zo zbierky U kotvy autora Viliama Turčányho. Vydal Slovenský spisovateľ v Bratislave v r. 1972.*

VIERA a ŽIVOT

časopis pre kresťanskú orientáciu

Ročník XXXI. (2021). Číslo 3

Vychádza ako dvojmesačník na 100 stranách.

Recenzovaný časopis.

Vydáva Spoločnosť Ježišova na Slovensku vo Vydavateľstve Dobrá kniha.

Zodpovedný redaktor: Mgr. Róbert Mésároš

Výkonná redaktorka: Mgr. Andrea Eliášová, PhD.

Redakčná rada: Mgr. Róbert Mésároš, predseda, P. Ladislav Csontos SJ, P. Ján Ďačok SJ, P. Juraj Dolinský SJ, Mgr. Andrea Eliášová, PhD., Mgr. art. Ladislav Kačic, PhD., Prof. PhDr. Milan Katuninec, PhD., Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD., P. Miloš Lichner SJ, ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D., P. František Sočufka SJ, Doc. PhDr. Mária Šmidová, PhD., Jozef Zavarský, akad. mal. Ladislav Vančo, ThDr. Michal Vivoda, PhD.

Korektúry: Mgr. Gabriela Spustová, PhD.

Grafická spolupráca: akad. mal. Ladislav Vančo, Fabian Chupáč

Redakcia: P. O. Box 173, 814 99 Bratislava

Evidencia: Štefánikova 44, 917 01 Trnava; casopisy@dobrakniha.sk

Telefón: 033/ 593 42 20, fax: 033/ 593 42 26

Vydavateľstvo: DOBRÁ KNIHA, P. O. Box 26, 917 01 Trnava

IČO: 00599051

Dátum vydania tlače: jún 2021

e-mail: vieraazivot@gmail.com, www.dobrakniha.sk,

Neobjednané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo na úpravu a zvyrazňovanie textov i zmenu titulkov a medzitulkov.

Predplatné tlačenej verzie na tento rok 30,- €, jednotlivé číslo 5,- €

Predplatné elektronickej verzie na tento rok 18,- €, jednotlivé číslo 3,- €

Evidenčné číslo EV 3840/09

Vydavateľstvo Dobrá kniha

www.dobrakniha.sk

Robert Barron Obnovme si nádej

Podnety pre novú evanjelizáciu

NOVINKA

Pomocný biskup arcidiecézy Los Angeles Robert Barron je v USA veľmi známou osobnosťou. Mediálna spoločnosť The Word on Fire, ktorú založil, si svojimi tlačеныmi aj audiovizuálnymi produktami získala fanúšikov už aj u nás a slovenskí diváci už mali možnosť vidieť seriál Katolicizmus, ktorého je Robert Barron autorom. Tento vzdelaný a rozhladený muž má dar uchopiť zložité myšlienky, zjednodušiť ich, nachádzať príklady zo súčasnej kultúry, umenia či zo života svätých a priblížiť sa nimi k životu súčasných ľudí. Zdôrazňuje, aký je nevyhnutný záujem Cirkvi o tých, ktorí ju opúšťajú, ktorí strácajú záujem o vieru. So zápalom a rešpektom vstupuje do dialógu s neveriacimi, s tými, ktorí veria iba vedecky podloženým faktom, s tými, ktorých tak ľahko a niekedy i hanlivo označujeme ako liberálov, s rodinami, s obeťami zneužívania. Slovenským čitateľom prinášame výber jeho vynikajúcich textov na tému obnovy kresťanského poslania, myslenia dnešných kresťanov, ako aj na tému obnovy Cirkvi a kultúry. Chceme tak sprostredkovať podnety na novú evanjelizáciu, ktorá je urgentnou úlohou kresťanov v Európe.

436 strán, formát 13 x 20,5 cm, viazaná, bežná cena: 19,- €, **naša cena: 15,20 €, zľava 20 %**

Na všetky naše knihy poskytneme zľavu od 20 % do 31. 8. 2021.

Môžete si ich kúpiť v kamenných knižkupectvách: **Bratislava** - Hviezdoslavovo námestie 22,
Košice - Hlavná 89, **Piešťany** - Teplická 32, **Trnava** - Štefánikova 44,
alebo objednať v našom internetovom obchode: **www.dobrakniha.sk**

Vydavateľstvo Dobrá kniha, Štefánikova 44, P. O. BOX 26, 917 01 Trnava
e-mail: objednavky@dobrakniha.sk, tel. kontakt: 033/59 34 221

Vydavateľstvo Dobrá kniha Trnava

Cena 5,-€